ראשית הגז. כל הגוזז לאנו בין טלאים ובין זקנים ואפילו גוזזן מאה פעמים נותן ממנה מתנה לכהן ושיעורא מפרש לקמן מחמש גיזות שיש בכל אחד מנה ופרש היה נותן משקל חמש סלעים: **נוהגין בנקר ובצאן.** דכתיב (דברים יח) אם שור אם שה: **ובמועט.** אפילו לא שחט אלא אחת: **אלא ברחלים.** דגז לאנך כתיב[ד] ועזים לאו גז איקרו כדמפרש בגמרא [קלו.]: **מנה מנה ופרש.** כל אחת מנה ואלי ובליר מהכי לא חשיב גז שזו פחותה שבגיזות: **כל שהן.** בגמרא [שם:] מפרש מאי היא: **וכמה נותן לו.** בגמרא [שם] מפרש אהיכא קאי: **לוחי.** שלא נתלבן עדיין כולו: **שלבנו.** ישראל זה: **פטור.** [ה] דקנייה בשינוי דהוה ליה כמזיק מתנות כהונה או שאכלן: **לבנו ולא לבנו.** אין זה שינוי ואכתי בעייה הוא: **הלוקח גז לאנו של עובד כוכבים.** במחובר: **פטור.** דגז לאנך כתיב והאי לאו לאנו דידיה הוא ואלאן דידיה קפיד קרא ולאו אגזיזן דידיה: **שחופות.** לא שחור ולא לבן: **זה נותן לעצמו.** בגמרא[ו] מפרש טעמא: **גמ' בקדשי בדק הבית.** דמותרין בגיזה אתא קרא למעוטינהו מחיובא דרשאית הגז: **מדרבנן.** תירולא הוא: **היכא.** דעבר אדרבנן וגזז אמינא ליחייב להכי אתא קרא: **והא קדשה לה.** והיכי תיסק אדעתין דיחייב למיתב ליה מידי דהקדש ולמה לי למעוטינהו א"[ז]. כל הקדוש בבעלי חיים טעון העמדה והערכה היכא דאקדיש בהמה גופה והיכי משכחת לה דיחייב דאילטריך קרא למעוטי והא אחר שגזז אינו יכול להעמיד הגיזה: **הניחא למ"ד.** בתמורה (דף לב:): **קדשי בדק הבית לא היו בכלל כו'.** אילטריך האי קרא דלא נימא ניפרוק ויתיב ליה [ח]: הכי גרסינן **סלקא דעתך אמינא ליגזוז וליתיב ליה.** כלומר יגזוז לכתחלה וליתיב ליה להא גז לא הקדיש: **אי הכי.** דבחוץ מגיזתה אוקימתה חוץ מגיזתה שהוא מותר לגזוזה שהגיזה שלו מאי דוחקך לאוקומה בקדשי בדק הבית אפילו קדשי מזבח נמי [ט] ובדעבר וגזז: ומשני **מלחש.** הגיזה הניטלת מלחשת הבשר ואסור לגוזזה: **אפילו הכי.** דאמר חוץ מגיזתה קדשה נמי גיזתה דאיידי דקדושת הגוף חמורה פשטה בכל המחובר בה אבל קדושת דמיס כגון קדשי בדק הבית מאי דלא אקדיש לא אקדיש: **והלא במוקדשים.** כלומר בתחלת הקדש האומר רגלה של זו עולה כולה עולה אף בתמורה כשיאמר רגלה של זו תמורה תהא כולה תמורה ופליג אדרבי מאיר דאמר אין ממירין באדרין ולא אדרין בשלמין ובפרק בהמה המקשה [לעיל סט.] היא מפורשת: **ואפילו לר"מ דאמר אין כולה עולה.** בפרק בהמה המקשה [שם:] מייתי לה בגמרא אבל במקדיש דבר שהנשמה תלויה בו מוקמינן בתמורה [יא:] דמודי ר"מ דקדשה כולה: **רבא אמר.** לא תטרח לאוקומי מתניתין במקדיש חוץ מגיזה וכמיתתה אלא במקדיש גיזה לבדה וטעמא דמתניתין לאו מגז לאנך יליף דהכא לאנך הוא אלא מדסמך נתינה לגיזה: **סלקא דעתך אמינא ליפרוק וליתיב.** קא משמע לן דאמר קרא גז תתן מי שאינו מחוסר אלא גיזה ונתינה והכא משום העמדה והערכה ליכא דכי כתיבא העמדה במקדיש בהמה עצמה כתיבא: **השתא דאתית להכי** לא גרסינן: **אלא לאנך.** דמשמע מיעוטא למאי אתא למעוטי שותפות עובד כוכבים לרבנן או שותפות ישראל לרבי אלעזר: **ולא של שותפות.** דרוש הכי לאנך המיוחד לך: **למעוטי שותפות דעובד כוכבים.** אבל דישראל מיומד לך קרינא ביה הואיל ושייסד בני חיוב וכל ישראל קרוים בלשון יחיד[מ]: **ראשית הפסיק הענין.** מדלא כתבינהו בחד ראשית ש"מ לא איתקוש הילכך אילטריך לפרושי בה מיעוטא לשותפות עובד כוכבים:

ורבנן

ראשית הגז נוהג בארץ ובחו"ל [א]בפני הבית ושלא בפני הבית [ב]בחולין אבל לא במוקדשים חומר בזרוע ולחיים ובקבה מראשית הגז שהזרוע והלחיים והקבה נוהגין בבקר ובצאן במרובה ובמועט [ג]וראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלות ואינו נוהג אלא במרובה וכמה הוא מרובה ב"ש אומרים שתי רחלות שנאמר [1]יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן וב"ה אומרים [ד][חמש שנאמר] [2]חמש צאן עשויות רבי דוסא בן הרכינס אומר [3]חמש רחלות [ה]גוזזות מנה מנה ופרס חייבות בראשית הגז וחכ"א חמש רחלות גוזזות כל שהן וכמה נותנין לו [ו]משקל חמש סלעים ביהודה שהן עשר סלעים בגליל מלובן ולא צואי כדי לעשות ממנו בגד קטן שנאמר [3]תתן לו שיהא בו כדי מתנה [ז]לא הספיק ליתנו לו [ח]עד שצבעו פטור לבנו ולא צבעו חייב [ט]הלוקח גז צאנו של עובד כוכבים פטור מראשית הגז [י]הלוקח גז צאנו של חבירו אם שייר המוכר חייב לא שייר הלוקח חייב [יא]היו לו שני מינים שחופות ולבנות מכר לו שחופות אבל לא לבנות זכרים אבל לא נקבות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו: **גמ'** במוקדשין מאי טעמא לא אמר קרא [3]צאנך ולא צאן הקדש טעמא דכתב רחמנא צאנך הא לאו הכי הוה אמינא קדשים חייבים בראשית הגז הא לאו בני גיזה נינהו דכתיב [4]ולא תגוז בכור צאנך אי בקדשי מזבח הכי נמי הכא במאי עסקינן בקדשי בדק הבית [יב]והאמר ר"א [יג]קדשי בדק הבית אסורים בגיזה ועבודה מדרבנן סלקא דעתך אמינא הואיל ומדאורייתא בני גיזה נינהו היכא דגזז ליה ליתיב ליה והא קדיש לה סד"א לפרוק וליתיב ליה [יד] והא בעי העמדה והערכה הניחא למאן דאמר [יב]קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה אלא למ"ד היו מאי איכא למימר אמר ר' מני בר פטיש משום ר' ינאי הכא במקדיש בהמתו לבדק הבית חוץ מגיזותיה סד"א ליגזוז וליתיב ליה אמר קרא צאנך ולא צאן של הקדש אי הכי קדשי מזבח נמי כחשי קדשי בדק הבית נמי כחשי דאמר חוץ מגיזה וכחישה קדשי מזבח נמי דאמר חוץ מגיזה וכחישה אפ"ה פשטה קדושה בכולה ומנא תימרא [יג]דאמר ר' יוסי והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה כולה עולה ואפי' לר"מ דאמר אין כולה עולה הני מילי דאקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו אבל הקדיש דבר שהנשמה תלויה בו קדשה רבא אמר במקדיש גיזה עצמה סד"א ליגזוז וליפרוק וליתיב ליה אמר קרא [3]גז צאנך תתן לו מי שאין מחוסר אלא גיזה ונתינה יצא זה שמחוסר גזיזה פדייה ונתינה אלא צאנך למאי אתא לכדתניא [טו]בהמת השותפים חייב בראשית הגז ור' אלעאי פוטר מ"ט דר' אלעאי אמר קרא צאנך ולא של שותפות ורבנן למעוטי שותפות עובד כוכבים ור' אלעאי שותפות עובד כוכבים מנא ליה נפקא ליה מרישא דקרא [3]ראשית דגנך ולא שותפות עובד כוכבים [טז] ורבנן ראשית (הגז) הפסיק הענין ור' אלעאי וי"ו הדר ערביה

ורבנן

ראשית הגז: ליפרוק וליתיב ליה. תימה אמאן קאי אי אמאן דעבר וגזז אטו קנסא הוא דקניס ליה משום דעבר וגזז לפדותו ובעלים שהקדישו נמי אמאי מיחייבי ואי אכהן לא הוא"ל לפרוק וליתיב ונהי דהאי לא תקשי מה מרויח שפודה דמרויח שפודה בשוה פרוטה אפילו שוה מנה דמחולל:

[טז]**והא** בעי העמדה והערכה. וא"ת מה שייך העמדה והערכה בגיזה דהוא כמקדיש עצים ואבנים וי"ל כיון שהיה מתחלה מחובר בבהמה שהיא בת העמדה והערכה צריך העמדה והערכה וא"ת ולימא כשהעמיד והעריך ואחר כך עבר וגזז ופדה ויש לומר דבשעת פדייה בעינן העמדה והערכה:

במקדיש גיזה עצמה. ורבי מני בר פטיש דלעיל אית ליה שפיר הך דרשא אבל רבא לית ליה דרשה דרבי מני בר פטיש דפטר מקדיש בהמה חוץ מגיזתה וכתיבתה מדבעי בסמוך ואלא לאנך למאי אתא:

ורבנן

א א מיי' פ"י מהלכות בכורים הל' ז ז סמג עשין קמג טוש"ע י"ד סי' שלג [סעיף ז]:
ב ב מיי' שם הל' ז:
ג ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ב:
ד ד מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף ט:
ה ה מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעיף יג:
ו ו מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:
ז ז מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ז:
ח ח ט מיי' שם הל' י יז טוש"ע שם סעיף מ:
י [מיי' פ"ז מהלכות מעילה הלכה יב]:
יא כ מיי' פ"י מהלכות בכורים הלכה יד [וסמ"ג עשה ל [ז] טוש"ע שם סעיף י:

תורה אור השלם

1. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחְיֶה אִישׁ עֶגְלַת בָּקָר וּשְׁתֵּי צֹאן:
2. וַתַּטְהֵר אֲבִיגַיִל וַתִּקַּח מָאתַיִם לֶחֶם וּשְׁנַיִם נִבְלֵי יָיִן וְחָמֵשׁ צֹאן עֲשׂוּיֹת וְחָמֵשׁ סְאִים קָלִי וּמֵאָה צִמֻּקִים וּמָאתַיִם דְּבֵלִים וַתָּשֶׂם עַל הַחֲמֹרִים:
שמואל א כה יח
3. רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תֵּתֶן לוֹ:
דברים יח ד
4. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בְּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לְיָיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ:
דברים טו יט

שיטה מקובצת

[ז] והא בעי העמדה והערכה. נ"ב עי' תוס' בכורות דף כו ע"א:
[ח] ורבנן ראשית הגז הפסיק הענין. נ"ב עי' תוס' מנחות דף סז ע"א:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

[א] ר"מ, [ב] עדיות פ"ג מ"ג [ב"ב קנ. ועי' היטב תוס' שם ד"ה מנה ופרס], [ג] [גי' הערוך בערך פרס מ' גוזזות מנה ופרס חייבות וכו' ועי' במשנה שבמשניות], [ד] ב"ק סו. לג: לד:, [ה] [עי' תוס' לקמן קלו: ד"ה עד שצבעו], [ו] [בכורות יד. כה.], [ז] [שבועות יא: תמורה לב:], [ח] לעיל סט: תמורה י. קדושין ז., [ט] [תוספתא פ"י ה"א ע"ש], [י] [דברים יח], [כ] [לקמן קלו.], [ל] רש"ל גרים בדלא עבר ומהר"מ כתב שע"ס הוא ולכך למקמן ועי' רש"ל, [מ] [מכות כג:],

גליון הש"ם

גמ' עד שצבעו. כלן שייכים דברי תוס' לקמן דף קלו ע"ב ד"ה עד שצבעו: **תוס'** ד"ה **והא** בעי העמדה והערכה. עי' מעילה דף טו ע"א תוס' ד"ה ואפילו:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה פטור דקנייה. נ"ב עי"ל בתוס' בד"ה שצבעו דף קלו: **(ז)** ד"ה קדשי בדק וכו' ויתיב ליה ובדעבר וגזז הס"ד: **(ג)** ד"ה מ' הכי וכו' מזבח נמי הס"ד והשאר נמחק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה והא קדשה לה וכו' ולמה לי למעוטינהו. כלן הס"ד ואח"כ מה"ד כל הקדוש:

מוסף רש"י

מנה מנה ופרס. כל אחת ואחת משקל מנה ופרס, ליטרא ומלי ליטרא (רשב"ם ב"ב קנ.). **לא הספיק ליתנו לו.** לראשית הגז לכהן, **עד שצבעו פטור.** מראשית הגז, דקנייה בשינוי, ואפילו דמיס לא משלם, דאין כהן יכול להזמינו בדין, דיכול לומר לאחר אתנו ודמיס נמי לא משלם דלאו גזל גמור הוא דלא מצי לדיה (ב"ק צג:). אבל קודם שצבעו מי שחטפו זכה בו (שם סו.). **העמדה והערכה.** שתעמוד על רגליה ויערינהו הכהן כדכתיב (ויקרא כז) והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן וגו' (שבועות יא:). **והלא במוקדשים.** כלומר בתחילת ההקדש כשמקדישו (תמורה י.).

ורבנן לא לכתוב לא וי"ו ולא ראשית. וא"ת לרבנן נמי תקשי לא לכתוב לאך ולא לראשית ואמא ילפינא מדגנך דשותפות עובד כוכבים פטור מראשית הגז דמדאמרי רבנן לעיל ראשית הפסיק הענין משמע הא לאו ראשית הוה ילפינן מריישא דקרא וי"ל דרבנן לדבריו דר' אלעאי קא אמרי לדבריך דבעי למילף מריישא דקרא הא לראשית הפסיק הענין: **ואב"א** שותפות עובד כוכבים בתרומה רבנן חיובי מחייבי. מתוך פ"ה אחרון משמע דמדגנך ליכא למעוטי שותפות עובד כוכבים דסברא הוא לחלק בין של עובד כוכבים לגמרי בין של שותפות אבל בגז אין סברא לחלק שבכל בהמה ובהמה יש לעובד כוכבים חלק בה ולא קרינא בחדא מיניייהו לאך ותימה דא"כ מה אילטריך לרבנן קרא דלאך הא מדגנך דרשינן ולא של עובד כוכבים וילפינן בגז דשל עובד כוכבים פטור וכיון דשל עובד כוכבים פטור של שותפות נמי פטור כדפרישית שאין סברא לחלק (ד) ל"ל דלאו סברא הוא כלל דאפילו ידעינן דשל עובד כוכבים פטור מ"מ לא ידעינן דשל שותפות פטור בשותפות עובד כוכבים והשתא מדגנך ילפינן בגז דשל עובד כוכבים פטור ואילטריך לאך לשל שותפות אך לפי' קמא בקונטרס דדגנך אתא ולא דיגון עובד כוכבים ל"ל האי סברא דאי לא תימא הכי לרבנן מנא להו דשותפות עובד כוכבים פוטר בראשית הגז אימא לאך למעוטי של עובד כוכבים אבל שותפות עובד כוכבים חייב: **אמר רבא** ומודה **רבי אלעאי בתרומה.** נראה דסבר כליסנא בתרא דאין סברא למעט של עובד כוכבים טפי משל ישראל דלליסנא קמא דלית לן למעוטי מחד קרא אלא שותפות עובד כוכבים ולא שותפות ישראל לא הוה צריך בכל הגהו דמייתי קרא לרבות שותפות ישראל:

ביתך

דרך

ורבנן לא נכתוב רחמנא לא וי"ו ולא ראשית ורבי אלעאי איידי דהאי קדושת דמים והאי קדושת הגוף פסיק להו והדר ערבי להו ואיבעית אימא שותפות עובד כוכבים בתרומה רבנן חיובי מחייבי דתניא [ו] ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות [א] טבל וחולין מעורבים זה בזה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר של ישראל חייב ושל עובד כוכבים פטור עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר [ב] יש ברירה ומר סבר אין ברירה אבל [ג] שותפות דעובד כוכבים דברי הכל חייבת ואי בעית אימא תרוייהו לר' אלעאי מצאנך נפקא שותפות דעובד כוכבים מאי טעמא דלא מייחדא ליה [ג] לישראל נמי לא מייחדא ליה ורבנן עובד כוכבים לאו בר חיובא הוא ישראל בר חיובא הוא אמר רבא מודה רבי אלעאי בתרומה אע"ג דכתיב [1] דגנך דידך אין דשותפות לא [2] כתב רחמנא תרומותיכם אלא דגנך למה לי למעוטי שותפות עובד כוכבים חלה אע"ג דכתיב ראשית ואיכא למימר נילף ראשית ראשית מראשית הגז מה להלן דשותפות לא אף כאן דשותפות לא [ד] כתב רחמנא [2] עריסותיכם אלא טעמא דכתיב עריסותיכם הא לאו הכי הוה אמינא נילף ראשית ראשית מראשית הגז אדרבה נילף מתרומה ה"נ אלא עריסותיכם למה לי [ד] כדי עריסותיכם פאה אע"ג דכתיב שדך דידך אין שותפות לא כתב רחמנא [3] ובקצרכם את קציר ארצכם אלא שדך ל"ל למעוטי שותפות עובד כוכבים בכורה אע"ג דכתיב [4] כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך דידך אין דשותפות לא [ה] כתב רחמנא [5] ובכורות בקרכם וצאנכם אלא בקרך [ו] וצאנך למה לי [ו] למעוטי שותפות עובד כוכבים מזוזה אף על גב דכתיב [6] ביתך דידך אין שותפות לא כתב רחמנא [7] למען ירבו ימיכם וימי בניכם [8] ואלא ביתך למאי אתא לכדרבה [ז] דאמר רבה כוכבים בא"י להפקיע חלקו מיד מעשר. ואני שמעתי שאין לו תקנה לפי [ח] שאם בא להפריש נמצא מפרים מן הפטור על החיוב. ולי נראה שיש לו תקנה בשני גדדין אם יש לו טבל ממקום אחר מפרים על זה לפי חציו שאין חייב אלא חציו ואם אין לו טבל אחר מפרים מייניה ובזה לפי כולו כגון אם יש לו עשרים מפרים שניים מהן שאם אין מפרים אלא אחד לא נפטר לפי שזה שהפרים יש חציו שאין שם מעשר חל עליו לפי שהוא פטור ועומד אבל כשמפרים שניים הרי השם חל על האחד ופוטר את העשרה המחוייבין והא ליכא למימר דילמא שניהם המופרשין בחלקו של עובד כוכבים גדלו ואין שם מעשר חל עליהם דתניא בגמרא דראש השנה (דף יב:) גבי חדש וישן המעורבין דקי"ל [תרומות פ"ח מ"ה] אין תורמין מזה על זה וקתני לובר את גרנו לתוכו ונמצא תורם מן החדש שבו על החדש שבו ומן הישן [ט] שבו על הישן שבו (ג) וכי היכי דפרים חדש וישן בחולין איכא נמי חדש וישן במעשר הכא נמי נמצא תורם מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו ואפילו למאן דפליג עליה דההוא הכא מודי דהתם הוא דאיכא למימר אין בילה לא נבלו יפה ושמא אין חדש במעשר לפי חשבון הנותר בחולין ואין ישן במעשר לפי חשבון הנותר בחולין אבל הכא יש בילה דהא בכל חטה וחטה יש לעובד כוכבים וליסראל חלק כיון דאין ברירה וכי אפרים מייניה ובזה יש במעשר מן החיוב כפי החיוב ומן הפטור כפי הפטור. ובתוספתא דדמאי (פרק ה הי"ד) מצאתי דטבל וחולין שנתערבו אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון כלומר מפרים ממקום אחר לפי חשבון טבל זה המעורב ואם לאו נוטל מן החולין כפי תרומת מעשר שבטבל ואיני יודע מהו. ורבי ורשב"ג הכי פליגי רבי סבר אם יש לו טבל אחר מפרים על זה לפי חציו ואם הפרים לפי כולו דנמצא מרבה במעשרות ומעשרותיו מקולקלים וזה מתוקן ועוד נ"מ שאין מפרישים מזה על טבל אחר ור"ש [ב"ג] סבר יש ברירה וכיון שחלקו הרי חלקו של ישראל כולו חייב ואפילו הוא בא להפרים עליו ממקום אחר מפרים לפי כולו והשם חל על מעשרותיו ומתוקנים הם ואם רצה להפרים מזה על מקום אחר מותר: **ואי בעית אימא.** לא תדחק למימר הדר ערביה דתרוייהו בין שותפות עובד כוכבים בין שותפות ישראל לרבי אלעאי מצאנך נפקי דבעינן מיוחד לך ולא שותפות לא שנא דעובד כוכבים ולא שנא דישראל: **ישראל בר חיובא הוא.** וכל ישראל נקראין בלשון יחיד [ו] ולא מיוחד בעינן ובלבד שאוכל לקרוא בה לאן של ישראל. אע"פ דפטר ר' אלעאי בשותפות דראשית הגז מודה הוא בכל הני דאמר לקמיה כל חד וחד כדמפרש טעמא: **תרומותיכם.** משמע לשנים: **אדרבה ליף מתרומה.** לחיובא דהא בתרומה נמי כתיב ראשית [דברים יח] ושותפות חייבת בה וקולא וחומרא לחומרא מקשינן (יבמות ח:): **למה לי.** קרא עריסותיכם לחיובא בשותפות: **כדי עריסותיכם.** במדבר ניתנה להם תורה ושם נאמר להם כדי עריסותיכם של עכשיו חייב בחלה וכמה עיסת מדבר עומר לגלגלת והעומר עשירית האיפה והחשבון עולה לחמשה לוגין לפוריים שהן שבעה רבעים ועוד מדבריות שהן מ"ג ביצים וחומש ביצה כדאמרינן בעירובין בפ' כילד משתתפין (דף פג:). איפה שלש סאין סאה ששת קבין הרי איפה י"ח קבין קב ד' לוגין הרי איפה ע"ב לוגין עשירית דידה כמה הוה שבעה לוגין לשבעים לוג ולשני לוגין שהן י"ב ביצים עשירית שלהן ביצה וחומש הרי שבעת לוגין וביצה וחומש ביצה והלוג ששה ביצים הרי מ"ג ביצים וחומש: **ארלכם.** של שניים הוא אומר: **בקרך ובצאנך.** כל הבכור וגו' הרי כתיב ובכורות בקרכם ובצאנכם אפילו לשניים:

דרך

עין משפט נר מצוה

י א ב מיי' פ"ח מהל' תרומות הל' כ טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף יא:
יא ג מיי' פ"ד שם הל' ח טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף לה:
יב ד מיי' פ"ו מהלכות בכורים הל' ו' טוש"ע י"ד סי' של סעיף ב:
יג ה מיי' פ"ד מהלכות בכורות הל' ו טוש"ע י"ד סי' שכ סעיף ב:
יד ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

תורה אור השלם

1. רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ:
דברים יח ד
2. רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְּרוּמָה כִּתְרוּמַת גֹּרֶן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ: במדבר טו כ
3. וּבְקָצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט: ויקרא יט ט
4. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בְּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ:
דברים טו יט
5. וְהָבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֶת מַעְשְׂרֹתֵיכֶם וְאֶת תְּרוּמֹת יְדֵכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם: דברים יב ו
6. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:
דברים ו ט
7. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: דברים יא כא

שיטה מקובצת

א) וצאנך למה לי. נ"ב ע"י תוס' בכורות דף ב' ע"א:
ב) ואני שמעתי שאין לו תקנה לפי שאין ברירה שאם בא להפריש נמצא:
ג) ומן הישן על הישן שבו וכי היכי דיש חדש וישן בחולין:

מסורת הש"ס

ד) [עירובין מ] גיטין מז. [תוספתא תרומות פ"ב ה"י], **ב)** [עירובין ו: וש"נ], **ג)** דיסראל, **ד)** [מנחות סז.], **ה)** [יומא יא: ע"ש מנחות לד.], **ו)** [מכות כג:],

---

גליון הש"ס

גמ' ואלא ביתך למאי אתא. עי' מנחות דף מד ע"א תוס' ד"ה עלים וכרשב"א בחידושיו שם דף קלא ע"ב ד"ה הוא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ורבנן וכו' לשותפות ישראל אלא לדגך: **(ב)** ד"ה פסיק להו אורמיה: **(ג)** ד"ה טבל ומולין וכו' ומן הישן שבו על הישן שבו דכי היכא דאיכא חדש וישן בחולין הכי נמי איכא חדש וישן במעשר כל"ל: **(ד)** תוס' ד"ה ואיבעית אימא וכו' שאין סברא לחלק אלא ל"ל:

מוסף רש"י

טבל וחולין מעורבים. אין לך כל חטה וחטה שאין חליה טבל וחליה חולין, שחלק העכו"ם פטור, ואף לאחר שחלקו התבואה הלוקח מן העכו"ם צריך לעשר, וישראל צריך לעשר את שלו מייניה ובזה ולא ממנו על טבל גמור ולא מעובל גמור עליו, מפני שמפרים מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור, אבל כי מעשר מייניה ובזה מעשר שלש נמצא מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו (גיטין מז:). **של ישראל חייב.** לאחר שחלקו הוי של ישראל טבל גמור ומעשר ממנו על אחר ומאחר עליו, דיש ברירה, ושל **עובד כוכבים פטור.** לגמרי, ולא"ק אין ברירה ואפילו חלקו בפפיקת הן עומדין (שם).

דרך ביאתך. לבית אתה קובע מזוזה וכשהוא נכנס לביתו רגליה דימינא עייל בריש גמלא שהימין בכניסה הוא דרך ביאה: **מפנות.** הזרוע והלחיים והקיבה: **וזבחי.** שניים משמע: **אדרבה נילף נזיר מערומה.** ולא תבעי קרא דהא קולא וחומרא לחומרא מקשינן[ז]: **הדין עם הטבח.** בפירקין דלעיל וזובחי אורחיה דקרא הוא: **ארצך.** אשר תביא מארצך ארצך משמע מיעוטא[ח] מארצכם לא משמע מיעוטא כולי האי ולא ממעטא חולה לארץ מייה דמשמע כל מקום שיש להם ארץ אבל ארצך משמע המיוחדת לך ולא לעובדי כוכבים: **כי יפול הנופל.** כל שראוי ליפול הימנו ואפילו בשותפות: **בפי הנסיות.** שאין חלק לאחד מהן בו שאף לבני עבר היס הוא ועוד שאינו בית דירה: **ליתנהו להני תלי.** דאמר רבא דמודי ר' אלעאי בכל הני דהא תניא דפליג ר' אלעאי בבכורה ולא מרבי לה מבקרבכם ומאתכם: **ואמר ר' חנינא מסורא ליתנהו להני תלי.** דרבא דהא תניא דפליג רבי אלעאי במתנות ומדפטר במתנות על כרחך פטר נמי בתרומה דאי ס"ד בתרומה מחייב היכי פטר במתנות אלייתינהו לחיובא מתרומה הואיל וגמיר גזירה שוה דנתינה נתינה מסתברא דהא אגמרוה דלחומרא אית לן למידן: **ט) אלא ש"מ בתרומה נמי פטור.** דדייק דגגך והדר יליף מתנות או מתרומה או מראשית הגז בנתינה נתינה (ג): **ג) אי מה.** כיון דמתרומה יליף רבי אלעאי לראשית הגז דאמרן לעיל שותפות דעובד כוכבים נפקא ליה מרישיה דקרא אי מה תרומה בחו"ל לא אף ראשית הגז בחו"ל לא דבפ"ק דקדושין (דף לו:) קי"ל כל מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחו"ל דיליף מעבודת כוכבים שהיא חובת הגוף ונוהגת בכל מקום אבל חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ: **מנברייל.** שם מקום: **אין.** ודאי ג): **והתניא.** בניחותא: **תרומה טובלת.** אוסרת משום טבל דכתיב[ט] אשר ירימו בעתידיים ליתרם הכתוב מדבר באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג.): **אין לך בו אלא מראשיתו ואילך.** משהופרש ונעשה ראשית הוא שלו אבל מעיקרא ט) אין לו אלא שם אחד דהאי ראשית קרא יתירא הוא וארראשית דלעיל סמיך והוה ליה למכתב וגז לאחר: **מיפס.** זר האוכלה במזיד: **חומש.** בשוגג: **ראשון ושני.** מעשר ראשון ומעשר שני: **אין לך אלא ראשיתו.** אין לך נתינה אחרת להפרים ממנו אלא כתב ומגז לאחר ש"מ מתנה ראשונה בלבד אתא ראשית לאשמועי': **תרומה מחדש על הישן לא.** דכתיב היוצא השדה שנה שנה (דברים יד): **היו לו שתי רחלות גזו.** שנה זו והניח: **גזו.** שניה והניח עד שהיו לו חמש גיזיז אין מצטרפות דאגיזיז של חמש לאן קפיד רחמנא והא ליתיה: **הא חמש מצטרפות.** אם היו לו חמש לאן וגזז השתים בשנה זו ושלש בשנה שניה דהשתא איכא גיזיז של חמש לאן מצטרפות ואף על גב דחדש וישן הוא: **והתניא.** אידך דאפילו חמש אין מצטרפות קשיין אהדדי: **אלא לאו שמע מינה.** בהא נמי פליגי רבי אלעאי ורבנן לרבי אלעאי דמקיש גז לתרומה אין מצטרפות ולרבנן מצטרפות. כל הני קושייתא לרבי אלעאי: **הגדל בחיוב.** כגון ישראל שלקח שדה מן העובד כוכבים כדמפרש לקמיה: **הגדל בפטור.** ביד עובד כוכבים: **בחיוב.** לאחר שבאו ביד ישראל: **בפוריה.** ארס לובה שכבשה דוד ולא שמיה כבוש ולא חלה בה קדושת הארץ וקלה קדושתה ויש קנין לעובד כוכבים להפקיע מיד מעשר לפיכך אין ישראל חייב לעשר אלא על התוספת השני שלישים שגדלו אצלו עבל וחולין מעורבין אבל בארץ ישראל מעשר על הכל שאין קנין לעובד כוכבים בה להפקיע מן המעשר [גיטין מז.] וחכמים פוטרין דכיון שהביאה שליש ביד עובד כוכבים כאילו נגמרה כולה בידו דקיימא לן (ר"ה יב: יג.) תבואה בתר שליש אזלא: **וכי תימא הכי נמי.** דהגדל ביד עובד כוכבים פטור מראשית הגז אפילו בא ליד ישראל: **הנוקה גז לאנו של עובד כוכבים.** קודם שנגזזה: **פטור מראשית הגז.** דלאחר בעינן ולא גיזותיך והכא לאו לאנו דישראל הוא: **הא לאנו לגזוז.** לקח וקנה עדרו של עובד כוכבים כשהיא עומדת לגזוז הואיל והכל שלו וקרינא ביה לאחר: **חייב.** ואף על פי שגדלו הגיזיז אצל עובד כוכבים: דלא

ביתך דרך ביאתך. תימה אמאי לא אמר שותפות דעובד כוכבים כדקאמר בכל הני דלעיל[ו]: **אלא ארצך** ל"ל למעוטי חו"ל. אע"ג דמצוה התלויה בארץ היא מכל מקום אצטריך למעוטי משום דאתקש לבשר בחלב בחד קרא. רשב"ם:

אי מה תרומה חייבין עליה מיתה וחומש בו'. ואע"ג דבראשית הגז לא שייכא ביה אכילה ואין בתרומה חומש אלא באכילתה הנאת ראשית ז) היא אכילתה:

יא) אף ראשית הגז ששיריה נברין. תימה מנלן דבעינן ששיריה נברין אי מדכתיב ראשית בראשית הגז נמי כתיב ראשית ומה לריך למילף מתרומה ויש לומר דהא דבעינן בתרומה שיריה נכריס משום דילפינן תרומה מחלה דחלה נקראת תרומה ובחלה כתיב בראשית דמשמע ולא כל ראשית:

א דרך ביאתך מן הימין מעשר אע"ג דכתיב מעשר דגנך דילך אין דשותפות לא [2]כתב רחמנא מעשרותיכם אלא מעשר דגנך למאי אתא למעוטי שותפות דעובד כוכבים מתנות אע"ג דכתב רחמנא ונתן איכא למימר ילף נתינה נתינה מראשית הגז מה להלן דשותפות לא אף כאן דשותפות לא [3]כתב רחמנא [1]מאת זובחי הזבח אלא טעמא דכתב רחמנא מאת זובחי הזבח הא לאו הכי הוה אמינא לילף מראשית הגז אדרבה נילף מתרומה אין ה"נ (ח) מאת זובחי הזבח למה לי לכדרבא [6]דאמר רבא הדין עם הטבח בבורים אע"ג דכתיב [2]ארצך דידך אין דשותפות לא [ד]כתב רחמנא [3]בבורי כל אשר [ג]בארצך אלא ארצך למה לי [ה]למעוטי חוצה לארץ ציצית אע"ג דכתב רחמנא [4]כסותך דידך אין דשותפות לא [ו]כתב רחמנא [5]על כנפי בגדיהם לדורותם ואלא כסותך למה לי לכדרב יהודה [ז]דאמר רב יהודה [ז]טלית שאולה פטורה מן הציצית כל שלשים יום מעקה אע"ג דכתב רחמנא [6]לגגך דידך אין דשותפות לא [ח]כתב רחמנא [6]כי יפול הנופל ממנו אלא גגך למאי אתא [ט]למעוטי בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר רב ביבי בר אביי ליתנהו להני כללי דתניא בהמת השותפין חייבת בבכורה ור' אלעאי פוטרה מאי טעמא דר' אלעאי דכתיב [7]בקרך וצאנך והא כתיב [8]בקרכם וצאנכם דכולהו ישראל אמר רב חנינא מסורא ליתנהו להני כללי דתניא בהמת השותפין חייבת במתנות ור' אלעאי פוטר מאי טעמא ילף נתינה נתינה מראשית הגז מה להלן דשותפות לא אף כאן דשותפות לא ואי ס"ד בתרומה מיחייב נילף נתינה נתינה מתרומה אלא ש"מ בתרומה נמי פוטר אי מה תרומה בארץ אין בחוצה לארץ לא אף מתנות בארץ אין בחוצה לארץ לא אמר רבי יוסי מנהרביל אין והתניא רבי אלעאי אומר מתנות אין נוהגין אלא בארץ וכן היה [7]רבי אלעאי אומר ראשית הגז אין נוהג אלא בארץ מאי טעמא דר' אלעאי אמר רבא ילף נתינה נתינה מתרומה מה תרומה בארץ אין בחוצה לארץ לא אף ראשית הגז בארץ אין בחוצה לארץ לא אמר ליה אביי אי מה תרומה טובלת אף ראשית הגז טובלת א"ל אמר קרא [9]וראשית גז צאנך תתן לו אין לך בו אלא מראשיתו ואילך אי מה תרומה חייבים עליה מיתה וחומש אף ראשית הגז חייבים עליו מיתה וחומש אמר קרא [10]ומתו בו ויסף עליו עליו ולא על ראשית הגז בו ולא בראשית הגז אי מה תרומה ראשון ושני אחריה אף ראשית הגז ראשון ושני אחריה אמר קרא ראשית אין לך בו אלא ראשית בלבד אי מה תרומה מחדש על הישן לא אף ראשית הגז מחדש על הישן לא אין והתניא [ט]היו לו שתי רחלות גזז והניח גזז והניח שנים ושלשה שנים אין מצטרפות ·הא חמש מצטרפות והתניא אין מצטרפות אלא ש"מ הא דר' אלעאי והא דרבנן אי מה תרומה גדל בחיוב חייב גדל בפטור פטור אף ראשית הגז נמי גדל בחיוב חייב בפטור פטור וגבי תרומה מנלן [י]דתניא [כ]ישראל שלקח שדה בסוריא מעובד כוכבים עד שלא הביאה שליש חייב משהביאה שליש ר"ע מחייב בתוספת וחכמים פוטרין וכי תימא הכי נמי והתנן הלוקח גז צאן עובד כוכבים פטור מראשית הגז הא צאנו לגזוז חייב מתני' דלא

כרבי

מסורת הש"ס

ח) לעיל קלב., ב) [ל"ל בתרלפס], ג) לעיל קי. מנחות מד., ד) [לקמן קלח:], ה) [תוספפתא פ"י ה"ל], ו) גיטין מז., ז) [יבמות ח.], ח) [ל"ל תרלפס], ט) עיין רש"ל ורש"ל, י) [ויקרא כב], כ) אין לו שם אחר כל"ל ר"מ, ל) [ועי' היטב תוס' מנחות מד. ד"ה טליתן], מ) [שייך לע"ב],

תורה אור השלם

1. וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זֹבְחֵי זֶבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזְּרֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה:
דברים יח ג

2. וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם:
דברים כו ב

3. בָּבוּרִי כָּל אֲשֶׁר בְּאַרְצְכֶם אֲשֶׁר יְבִיאוּ לְיְיָ לְךָ יִהְיֶה כָּל טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ:
במדבר יח יג

4. גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ:
דברים כב יב

5. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת:
במדבר טו לח

6. כִּי תִבְנֶה בַיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ:
דברים כב ח

7. וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים:
דברים יד כג

8. וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֶת מַעְשְׂרֹתֵיכֶם וְאֶת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם:
דברים יב ו

9. רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ:
דברים יח ד

10. וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁם:
ויקרא כב ט

וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ:
ויקרא כב יד

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ו מהלכות תפילין הל' יב סמג עשין כג טוש"ע י"ד סי' רפו סעיף ב:

טז ב מיי' פ"ד מהלכות תרומות הל' ח טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף לה:

יז ג מיי' פ"י מהלכות בכורים הל' יד סמג עשין קמב טוש"ע שם סי' שלג סעיף י:

יח ד מיי' פ"ב שם הל' ח סמג עשין קמב:

יט ה מיי' שם הל' ו ע"ש:

כ ו מיי' פ"ג מהלכות ביאת הל' ד סמג עשין כו טוש"ע או"ח סי' יד סעיף ה:

כא ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

כב ח ט מיי' פי"ח מהל' רוצח הל' ב סמג עשין עט טוש"ע ח"מ סי' תכז סעיף ג:

כג י מיי' פ"י מהלכות בכורים הל' טו סמג עשין קמג טוש"ע י"ד סי' שלג סעיף יב ופסק דיינו משן:

כד כ מיי' פ"ח מהל' תרומות הל' יח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין ה"נ אלא מאת זובחי: (ב) רש"י ד"ה אלא ש"מ וכו' בתתיה נתיה או כיון דמתרומה יליף ר' אלעאי לראשית הגז כדאמרן לעיל למעוטי שותפות דעובד כוכבים דנפקא ליה מרישיה דקרא ה"נ יליף לתרומה מראשית הגז מסיפי' דקרא הס"ד ואמ"כ מה"ד אי מה תרומה:

מוסף רש"י

דרך ביאתך. לימין בבואו לבית ולא מימין לצאתו (יומא יא: וכע"ז מנחות לד.). הדין עם הטבח. דינו של כהן לאכול מן הטבח המתנות ואע"פ שאין הבהמה של טבח אלא משל אחרים (לעיל קלב.).

שיטה מקובצת

א) היכי פטר במתנות נילפינהו לחיובא מתרומה: ב) אי מה כיון דמתרומה יליף ר' אלעאי וכו'. נ"ב נ"א בפירש"י כתיבת יד אי מה תרומה בחו"ל לא אף ראשית הגז בחו"ל לא כיון דאמרת דאי ס"ד בתרומה נמי חייב ליליף נתינה נתינה מתרומה מכלל דכל היכא דמצי יליף מתרומה לא שביק תרומה ויליף מראשית הגז אי מה וכו'. ע"כ מצאתי בפי' אחד מרש"י ז"ל כ"י וצ"ע: ג) אין ודאי פטור: ד) הנאת ראשית הגז היא אכילתה: